Tanrı Dağları'nın Gözyaşları

Türkistan'da 25 Yıl

Özer Ravanoğlu

ÖTÜKEN

Özer Ravanoğlu; 1938 yılında Silifke'de doğdu. İlkokula Silifke'de başlayıp, Adana'da tamamladı. Ortaokul'u Adana'da tamamladıktan sonra başladığı lise eğitimini İstanbul Vefa Lisesi'nde tamamladı. 1963 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı Maçka Teknik Okulu'ndan mezun oldu. 1963-1964 yıllarında Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nde; 1966-1967 yıllarında İstanbul Yol, Su, Elektrik Müdürlüğü'nde; 1968'de Adana Elektrik İşletmesi Fen Müdür Yardımcısı olarak çalıştı. EMSA A.Ş.'de beş yıl çalışarak, sanayi projelerinin yapılmasına katkıda bulundu ve EMSA Export A.Ş.'de ithalat-ihracat işlerinin yürütülmesinden sorumlu oldu. 1968'den 1980 yılına kadar siyasetle aktif olarak uğraştı. İstanbul Milliyetçiler Derneği'nde ve Türk Ocakları Genel Merkezi'nde muhtelif görevlerde bulundu. 1992 yılında Azerbaycan'da ve 1994 yılından itibaren Kazakistan ve Kırgızistan'da çalıştı. Türk Yurdu ve Kardeş Kalemler dergilerinde bazı yazıları ve hikâyeleri yayımlandı. 2011 yılından beri AVRASYA Yazarlar Birliği üyesidir.

Eserleri:
- *Doğudan Batıdan Hikâyeler*, Ötüken Neşriyat, 2016.

İçindekiler

Önsöz 15

I. Bölüm
Türk Dünyasından İzlenimler

Yeni Bir Dünyaya Doğru

Türk Dünyası ile İlk Temaslar ve Kazakistan'a Seyahat 21
Türkiye Diyanet Vakfı ile Yapılan Sözleşmeler 22
Almatı'ya Yolculuk 24
C-Terminaline Giriş 25
Talgar Şantiyesi 28
Uygur Camii 35
Yiğitbaşı Murat ve Beş Arkadaşı 37
İlk Vize 38
Ham Tamak 41
Hac Yolculuğu 42
Kervan Devri Geçti Dediler 44
Ahıska Türklerinin Dramı 45
Sürgün Yıldönümü 49
Zeki Velidi'nin Gelini 51
Jel Toksan Hadiseleri 55
Mütevelli Heyet Üyelerinin Gelişi 57
Diltaş Hanımı Ziyaret 58
Dr. Teyfik Haşimoğlu'nun Evinde 60
Nikolayevka Köyü 61
Kırgızistan'a Yolculuk 64
Marat Bey'in Evinde 66
Koçkor'u Ziyaret 68
Oş'a Yolculuk 71
Rektör Bakıt Beşimov 72
Bişkek'e Dönüş 74

Kırgız Müftüsü Kimsanbay Acı (Hacı Kimsanbay) 75
Koçkor Camii Temel Atma Töreni 76
Tekrar Talgar Şantiyesi 78
Heyetin Türkiye'ye Dönüşü 79
Muzaffer Bey'in Türkiye'ye Gidişi 80
Tekrar Kırgızistan'a Geliş 82
Pazarda Bir Karabağlı 85
Talgar'a Gelişimiz 89
Gülmira Hanım'ın Evinde 90
Hastane Yolunda 93
Bahtıgül'ün Evinde 97
Bir Ahıska Türküyle Yolculuk 111
Medeo Yaylası 117

II. Bölüm
Kırgızistan Günleri
Bişkek'ten Güney Kırgızistan'a Seyahat
Bişkek'ten Isıkgöl'e Yolculuk

Kırgızistan Günleri

Kırgızistan Hakkında Genel Bilgiler 121
Başşehir Bişkek ve Nüfus Yapısı 122
Bişkek'te Opera 129
Gökbörü (Gökpar) Oyunu 132
Ata Beyit 135
Bişkek'te Yaşayan Yabancılar 142
Misyoner Faaliyetleri 144
Bişkek'teki Yeni Türkiye 149
Vekâlet Nasıl Çıkarılır? 149
Bişkek'te Bir Moritanyalı 151
Tika (Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı) 162
Lokantalarımız 168
Pastaneler 170
İstanbul Pastanesi 170
Name-i Musa 177
Tuğçe Pastahanesi 181
Antalya Pastanesi 183
Üç Hilalli Pastahane 184
Hilal Pastanesi 185
Türk İş Merkezleri 185
Bişkek Parkları 188
Bişkek'te Pazarlar 190
Mahalli Pazarlar 191
İt Pazarı 197

Araba Pazarı 199
Tanrı Dağları ve Teleferik 200
Zakupa'nın Daveti 203
Bişkek'te Dernekler 205
Bişkek'te Bayramlar 207
Bişkek'te Cuma Namazı 211
Azadlık Meydanı'nda Cuma Namazı 212
Bişkek'te Bayram Namazları 213
Polina Hanım 217
Bir Uygur Dramı 225
Isık Ata 227
Manas Destanı 230
Edibe Munduz ve Türkçe Dersleri 231
Manas Ata'yı Ziyaret 234
Kurban Bayramları ve Enver Paşa 239
Bişkek'te İftar Programları 242
Ressamlar Çarşısı 249
Eğitim Kurumlarımız 250
Manas Üniversitesi 251
Bir Konferans ve Gözde Ramazanoğlu 263
Bişkek'te Tasavvuf Musikisi Konseri 266
Uluslararası Atatürk- Alatoo Üniversitesi 268
Liseler 269
Kur'an Kursları 270
Kırgız Medreseleri 273
Süleyman Tunahan Efendi ve Kursları 275
M. Raşit Efendi ve Kursları 278
Aziz Mahmut Hüdai Vakfı'nın Hizmetleri 279
Kırgız İslam Üniversitesi 280
Risale-i Nur Medreseleri 283

Bişkek'ten Güney Kırgızistan'a Seyahat

Bişkek'ten Güney Kırgızistan'a Seyahat 288
Celalabat'tan Görüntüler 289
Şifalı Sular 291
Celalabat'tan Özgen'e Yolculuk 297
Özgen 298
Özgen'den İzlenimler 302
Özgen Pazarında Pişmaniye 306
Akyazı Heyeti Özgen'de 307
Özgeriş Köyü 310
Necip Fazıl Özgeriş'te 314
Özgen'e Dönüş 317
Özgen'de İftar Akşamı 318
Özgen'den Oş'a Yolculuk 323

Oş Memleket Üniversitesi ve Rektör Bakıt Bey 330
Selahüddin İbn-i Mevlana Sıracüddin Hazretleri 335
Oş İlahiyat Fakültesi..... 336
Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Tatbikat Camii 337
Kırgız Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi..... 339
Oş'ta Türkçe Öğretimi 339
Oş İlahiyat Fakültesi'nde İlk Cuma Namazı..... 340
Erdem Camii 342
Refik Kari 353
Oş'taki Kırgız Medreseleri..... 355
Furkat Medresesi..... 356
Oş'taki Karadenizliler..... 357
Abşır Ata 359

Bişkek'ten Isıkgöl'e Yolculuk

Bişkek'ten Isıkgöl'e Yolculuk 361
Kant 362
Tokmok..... 366
Balasagun veya Burana..... 367
Bir Sürgün Köyü Trodovik 370
Sultan Abdülhamid Han ve Şabdan Batur..... 376
Erak Pazarı..... 386
Balıkçı-Ribaçi..... 389
Bir Kırgız Kahramanı..... 390
Isıkgöl..... 394
Kalıgul Ooluya (Evliya) 396
Çolpan Ata..... 401
Dünya Türk Gençleri Toplantısı 402
Ruhaniyet Müzesi..... 404
Avrora Oteli..... 407
Kaşgarlı Mahmud'un Köyünde..... 409
Koçkor Camii İnşaatı..... 416
Tuz Dağı 432
Tekrar Bişkek'te..... 433
T.D.V. Mütevelli Heyeti Bişkek'te..... 438
Ak Mescid..... 445
Koçkor Camii Açılış Yıldönümü 448
Özbekistan Seyahati..... 453
Deli Yürek Filmi..... 455
Özbek Sınırı..... 456
Semerkant 457
Registan Meydanı..... 459
Şah-ı Nakşibendi Hazretleri 462
İmam Buhari'nin Kabrinde..... 463
Buhara 464

Tacikistan Seyahati 467
Duşanbe 468
Mevlana Yakup Çerhi Hazretleri 471
Kulab Şehri 474
Hovaling Köyü 477
Şehon Köyü 478
Hovaling Köyüne Dönüş 482
Duşanbe'ye Dönüş 486

III. Bölüm
Batı Kazakistan

Yeni Bir Başlangıç 493
Gaziantep Seyahati 496
Uygur Tekkesi ve Kilis 498
Kazakistan'a Yolculuk 500
Turan Oteli 501
Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi 509
Rahmankul Berdibayev 512
Gözkaman 515
Mağcan Cumabay 516
Türkistan Şehri ve Pir-i Türkistan 522
Kentav 530
Aytaş 534
Çimkent'i Ziyaret 536
Orhan Ramazanoğlu 538
Temirland 550
Turan Hoca ile Seyahat 551
Kızılorda Dede Korkut Üniversitesi 553
Dede Korkut'un Makamında 558
İftar Programları 559
Türkistan'da Bayram Namazı 561
Aslan Baba'yı Ziyaret 562
Otrar ve Muhtar Şahanov 564
Farabi Müzesi 566
Sırderya 568
Sünnet Törenleri 569
Türkçe Öğretimi 571
Bakşılar 572

Bu çalışmamı;
Kırgızistan'da yirmi yıldan fazla yaşadığım süre içinde
her zaman yanımda olan,
Hacı Murat olması için dua ve niyaz ettiğim,
dostum, kardeşim
Marat İsakov'a ve değerli eşi Anara İsakova'ya
ithaf ediyorum.

Önsöz

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Türkiye Diyanet Vakfı tarafından cami inşa etmek üzere görevlendirildiğim Ata yurdumuzda (Türkistan Türk Cumhuriyetlerinde) çeyrek asra yakın yıllarım geçti. Cenabı Hakk'ın lütfu keremiyle yolumuz önce Azerbaycan'a sonra ata yurdumuz Uluğ Türkistan'a düştü. Birçok eşimizin dostumuzun teşvikleri ile gördüklerimizi, duyduklarımızı yazmaya başladım. İşin sonuna yaklaşınca etraftan dostlarımız kitabın adı ne olacak dediler. Kitapta birçok aile dramlarının anlatıldığını düşünerek, çoğu zaman benim bile yazarken gözyaşı döktüğüm hayat hikâyelerini hatırladım. Ve kitabın adının *Tanrı Dağları'nın Gözyaşları* olmasına karar verdim.

Bu coğrafyaya geldikten sonra en büyük heyecan kaynağımız her zaman Tanrı Dağları oldu. Çeyrek asra yakın bir süredir bu coğrafyada yaşamama rağmen, bazan eteklerinde, bazan yamaçlarında, bazan da zirvelerinde bulunduğum Tanrı Dağları bana hep heyecan verdi. İlk günlerden bu günlere kadar bu heyecanım hiç eksilmedi.

Bu dağların ayrı bir özelliği, ayrı bir güzelliği var. Fakat Tanrı Dağlarının şimdi başı hep dumanlı.

Karlarla yüklü Tanrı Dağları iki asırdır hüzünlerle, elemlerle yüklü. Yaylalarında beslediği, vadilerinde sakladığı Türk milleti eski haşmetini, eski kudretini kaybettiği için Tanrı Dağları'nın da gözlerinin yaşlı olduğunu hissettim.

Tanrı Dağları'nın vadilerinden taşan kadim atalarımız Avrupa ortalarına kadar at sürmüşler, zaferlere zaferler eklemişlerdi. Hanbalık'ta (Hanşehri-Pekin) oturan Hun kağanının gücü kıtalar arası idi. Asırlar asırları böyle kovaladı. Aşağı yukarı üç bin yıl cihanın hâkimiydik. Afrika'nın yarısında, Avrupa'nın yarısında, Asya bozkırlarında, Yemen

çöllerinde, dünya denizlerinde Nizam-ı Âlem için ayaktaydık. Afrika sahilleri ile Asya sahillerinde vurgunu talanı önleyen, Endonezya'yı bir avuç denizcisi ile Müslüman yapan Osmanlı denizcileri ile Atlas okyanusundaki Osmanlı denizcileri aynı şarkıları söylüyorlardı.

Gerçekten Hunlarla M.Ö. 1200 yılında başlayan, Göktürklerle devam eden, yirminci asırda noktayı koyan Osmanlı ile cihan hâkimiyeti üç bin yıl bila fasıla devam etti.

Fakat son iki asırda çok ezildik. Güçsüz düştük. Tanrı Dağları'nın gürbüz evladı her yerde ezildi. Her yerde zulüm gördü. Doğu Türkistan'da, Orta Asya bozkırlarında, Kırım'da, Kazan'da, Kuzey Afrika'da, Yemen çöllerinde milyonlarca insanımız kırıldı. Geçmiş yıllarda zaferlere zaferler eklerken, artık elemlere elemler yüklemeye başladık. Artık iki asırdır milletimizin gözü yaşlıydı. Dünü bilen, Tanrı Dağları da bizimle birlikte ağlıyordu.

Üç çocukla ortada kalan Azeri kızı Rahime ağlıyordu, Kızını Doğu Türkistan'a geriye götürmemek için çırpınan çaresiz Uygur bacımız ağlıyordu, sürgünü anlatan Ahıska Türkü ağlıyordu, Karaçay Türkü ağlıyordu. Tanrı Dağları'nın eteklerinde, yamaçlarında yaşayan Türklükle birlikte Tanrı Dağları da ağlıyordu.

İki asırdır gördüğümüz zulümler, kıtaller bizi bitiremedi, yok edemedi, ama milyonlarca insanımıza insanca yaşama hakkını bile vermeyen emperyalist güçlerin husumetleri hiç bitmedi, bizi yeryüzünde yok etmeye bir kez ahdetmişlerdi. Cenâb-ı Hak'tan niyazımız odur ki, iki yüz yıldır dökülen kanlarımız, akan gözyaşlarımız inşallah kefaretimiz olur ve makûs talihimiz sona erer. Çünkü cihanın bize ihtiyacı vardır.

Önce Azerbaycan'da sonra Kazakistan'da ve Kırgızistan'da bulundum. Fırsat buldukça Uluğ Türkistan'ın diğer bölgelerini de gezme, görme imkânlarını değerlendirdim. Zaman zaman Türkiye'ye döndüğümde, özellikle ilk yıllarda çok büyük bir ilgiyle dostlarım etrafımı kuşatarak intibalarımı dinlemek istiyorlardı. Türkistan'a gelip gidenler çoğalınca bu ilgi de haliyle azaldı, ama hiç kesilmedi.

Birçok dostlarım orada gördüklerimi, yaşadıklarımı yazmam için beni devamlı teşvik ettiler. Gün geldi, nasip oldu yazmaya başladım. Eğer okuyucuyu memnun edebilecek bir şeyler ortaya çıkmış ise bu beni yazmaya teşvik edenlerin başarısıdır. Onlara teşekkür borçluyum.

Elinizde ki kitap üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde, Kazakistan'a geldiğimiz ilk günlerdeki intibalarımız yer almaktadır. Kazakistan'ın o günlerdeki başşehri Almatı (Elmalı) ve çevresi, ilk günlerin heyecanı ve merakı içinde ele alınmıştır.

İkinci bölümde; Kırgızistan üç ara başlıkla anlatılmıştır. Birinci olarak Kırgızistan'ın başşehri olan ülkenin bütün sosyal kurumlarının bulunduğu Bişkek, ikinci olarak Bişkek'ten Kırgızistan'ın güneyine bir yolculuk, üçüncü olarak da Isıkgöl'e bir yolculuk başlığı altında ifade edilerek, aşağı yukarı Kırgızistan'ın tamamına yakını göz önüne alınmış, böylece bu beldeleri, şehirleri tarihî mekânları ile gezmek isteyenler için de kitabımız bir rehber özelliği kazanmıştır.

Üçüncü bölümde ise Kazakistan'ın batı bölgesi anlatılmaktadır. Çimkent, Sayram, Türkistan ve Kentav şehirleri ile çevreleri ve özellikle Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi ve Pir-i Türkistan Hazretleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmam boyunca bu ülkelerde resmi ve gayrı resmi olarak bizimkilerin yaptığı yanlışlıklara ve yapılması gerekirken yapılamayan işlere de temas edilmiş, mümkün mertebe müesseselerimiz yıpratılmadan olaylara ışık tutulmaya çalışılmıştır. Kuruluşlarımız tarafından bu ülkelerde Türkiye adına atılan adımlar elbette ki faydalı olmuştur. Bizim yaptığımız tenkitler yapılan çalışmaların daha faydalı olması içindir.

Her şeye rağmen Türk Dünyası uyanıyor. Gelecek günlere ümitle bakıyoruz.

Yarın elbet bizim, elbet bizimdir.

30 Temmuz 2016 Özer Ravanoğlu

I. Bölüm

Türk Dünyasından İzlenimler

Yeni Bir Dünyaya Doğru

Türk Dünyası ile İlk Temaslar ve Kazakistan'a Seyahat

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile peşpeşe doğan Türk Cumhuriyetleri hepimizi heyecanlandırmıştı. Türkiye'nin önünde yeni ufuklar açılıyordu. Türk Cumhuriyetlerinden, eski Osmanlı topraklarından, Balkanlardan peşpeşe heyetler geliyordu. Dış Türkler ile ilgilenenleri hayalcilikle suçlayanlar, "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk Dünyası"yla ilgili nutuklar çekmeye başlamışlardı.

Türkiye, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra 16 Aralık 1991 tarihinde Kırgızistan'ı resmen tanıdı. Daha sonraki günlerde münasebetler hızla gelişti. Kırgız Devlet Başkanı Askar Akayev'in başkanlığında Türkiye'ye gelen heyetin içinde, daha sonraki günlerde tanışıp, çok güzel dostluklarımızın olacağı Marat Bey de vardı. Devlet yetkilileri ile görüşmeler yapan heyet, bir takım kurumları da ziyaret ettiler; Türkiye Diyanet Vakfı da ziyaret edilen kurumlardan biriydi. İyi bir Kırgız milliyetçisi, hatta daha ileri manada kendisinin doğum yeri Koçkor olduğu için tabir caizse Koçkorcu olan Marat Bey, Diyanet Vakfı yetkilileri ile anlaşma yapılırken etkili oldu.

Yapılan protokole göre Vakıf, her türlü masraflarını karşılamak suretiyle Kırgızistan'a üç cami yapmayı taahhüt ediyordu. Bunlardan birisi Bişkek'e, ikincisi Kırgızistan'ın ikinci büyük şehri Oş'a, üçüncüsü ise Koçkor kasabasına yapılacaktı. Marat Bey heyette bulunmasa üçüncü caminin yapılacağı yerin Koçkor olması kesinlikle mümkün olmazdı. Çünkü Koçkor yüzlerce Kırgız kasabasından biriydi ve diğerlerinden farklı bir özelliği de yoktu. Ancak Marat Bey'in, "Bizim bölgemizde altmış bin kişi yaşıyor; ama bunların hiç camileri ve namaz kılabilecekleri bir yerleri yok," demesi çok ikna edici olmuştu.

Netice olarak Koçkor Camii de şöyle veya böyle protokole girmiş oldu. Zamanla Koçkor'un dışındaki camiler yıllarca unutuldu. Sadece Koçkor Camii inşa edildi ve ibadete açıldı. Hâlbuki Bişkek de, Oş şehri de unutulmaması gereken mühim merkezlerdi. Nihayet 2012 yılında, verilen söz ve yapılan protokol yıllar sonra hatırlanarak Bişkek'e büyük bir cami inşaatına başlandı.

Oş şehrinde ise çeşitli vesilelerle, muhtelif mahalli kuruluşlarla, genellikle Dubaili, Kuveytli, Mısırlı Araplardan alınan yardımlarla, birçok cami yapıldı. Bu arada 2005 yılında da İlahiyat Fakültesi bahçesine Erdem Camii, tatbikat camii olarak tarafımızdan inşa edildi ve ibadete açıldı.

Bir ikisi hariç genellikle ikiyüz-üçyüz kişilik olmak üzere 2013 yılı Mart ayı itibarıyla Oş şehrinde muhtelif yerlerden temin edilen imkânlarla inşa edilmiş elli civarında cami bulunmaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfı ile Yapılan Sözleşmeler

Türkiye Diyanet Vakfı, Marat Bey'inde dâhil olduğu Kırgız heyetiyle yapılan bu protokolü nasıl gerçekleştireceğine uzun süre karar veremedi. Buna benzer mahiyette Kazakistan'la yapılmış bir takım protokoller de vardı. Sarılıp bağrımıza bastığımız Türk Cumhuriyetleri temsilcileri, her ay cami inşaatı başlayacak diye beklerken bir kaç yıl akıp geçti. Hatta yüz milyon liraya bir cami yapılabileceği söylenerek birçok vatandaştan bunu karşılamak için bağış alınmıştı. Kısa sürede aktif hâle geçilemediği için, iki yılda gerçekleşen enflasyondan dolayı yüzlerce kişiden toplanan paralar bir, iki cami yapmaya bile yeterli olmaktan çıkmıştı.

Nihayet 1993 yılında Kazakistan'a[1] yapılması düşünülen camiler

[1] Kazakistan: Yüzölçümü beş milyon kilometre kareyi geçen Uluğ Türkistan'ın yarısından fazlası Kazakistan hudutları içindedir. 2.727.300 kilometre kare yüz ölçümü olan Kazakistan toprakları Batı Avrupa'nın tamamı kadardır. Müslüman ülkelerin ve Türk Devletlerinin içinde yüz ölçümü bakımından en büyüğü ve doğal kaynaklar bakımından da en zengini Kazakistan'dır. Doğudan batıya 3000 km, Kuzeyden güneye 1500 km olan Kazakistan'da çift saat uygulaması yapılmaktadır. Serbestlikten önce ülke nüfusunun %40'ı Rus, %7'si Alman, %2'si Ukraynalı, % 40'ı Kazak, % 10'i Özbek, Uygur, Kırgız ve Ahıskalılardan oluşuyordu. Serbestlik-

bir müteahhide emanet usulü ile verildi. Kazakistan'la yapılmış protokole göre o günkü başşehir Almatı civarında bulunan Talgar, Miçurin (Belbulak) kasabalarının cami inşaatlarına başlandı. Protokolde yer almasına rağmen Kazakistan'ın Nikolayevka Camii'yle ilgili o yıl da bir faaliyet olmadı. Aynı şekilde Kırgızistan'la yapılan protokolle ilgili olarak da herhangi bir uygulama yapılmadı. Müteahhit o yıl, Talgar kasabası camiinin kaba inşaatının yüzde yetmişini, Miçurin (Belbulak) camiinin kaba inşaatının ise yüzde ellisini gerçekleştirdi.

Müteahhit Mesut Azmanoğlu aslında başarılı bir çalışma ortaya koydu; ama maliyet açısından bazı problemler çıktı. Vakıf ile müte-

---

ten sonra ise özellikle Kazak nüfusu ile Rus nüfusu arasında çok büyük değişiklikler oldu. Kazak hükümetinin yoğun bir şekilde ''Vatana dön!" çağrısı yapması ile Kazakistan dışında yaşayan Kazaklardan Kazakistan'a göçler başladı. Gerek İran'dan gerekse Moğolistan'dan, hatta Türkiye'den birçok Kazak, Kazakistan'a gelip yerleştiler. Rus ve Alman nüfusunda ise tersine göç oldu. Sonuç olarak bu nüfus kaymalarından dolayı Kazak nüfusu, son tespitlere göre % 60 civarına çıkmış bulunuyor.

Bugün bu kadar geniş toprağa, bu kadar az bir nüfusla, sahip olan bir devlet, dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Türkiye'nin üç buçuk katı toprak sahibi, nüfus olarak da İstanbul'un nüfusundan biraz fazla bir nüfusa sahip olan Kazakistan gibi bir ülke dünyanın neresinde var? (2006 yılı itibariyle 15.347.000 olan Kazak nüfusunun 2011 yılı itibariyle 21.000.000 olduğu tahmin ediliyor.) Üstelik yer altı kaynakları bakımından da çok zengin bir ülke olması aç gözlülerin iştahını kabartacağı için Kazakistan'ın geleceği açısından endişe vericidir. Bugüne kadar bu mevzuda bir problem çıkmaması Kazak devlet başkanı Nursultan Nazarbayev'in büyük devlet adamlığı sayesinde olmuştur.

Bu büyük ülkede her türlü coğrafî özellik bulunmaktadır. Burada dağ da, ova da, çöl de, göl de var. Kazakistan'da binlerce küçük akarsu bulunmaktadır. Bu akarsuların büyük bir kısmı Hazar Denizi'ne, Aral, Balkaş ve Tengiz göllerine dökülür. Kazakistan topraklarını baştanbaşa geçen ve Kuzey Buz Denizi'ne dökülen nehirler ise, İrtiş, İşim, Tobul akarsularıdır. En büyük nehirleri ise; Ural ve Seyhun'dur. Taşkınları önlemek ve yazın pamuk tarlalarını sulamak için Seyhun nehri üzerine birçok baraj yapılmıştır. Akarsuların büyük kısmı yazın kurur.

Ülke sınırları içinde su seviyesi genelde değişken olan ve bazıları belli aylarda kuruyan elli bine yakın göl vardır. Hazar Denizi'nin 2320 km'lik kıyısı Kazakistan sınırları içindedir. Diğer önemli gölleri; Aral, Balkaş, Zaysan, Alakol, Tengiz, Seletitengiz'dir.

Kızılkum, Karakum ile Büyük ve Küçük Barsuki çölleri de Kazakistan sınırları içindedir. Kazakistan'ın doğusundan güneyine doğru devam eden Tanrı Dağları arasında yeşil ormanlarla kaplı derin vadiler, belki de dünyanın en güzel yerleri arasındadır.

ahhidin yolları ayrıldı. Diyanet Vakfı işin devamını kendi uhdesine aldı. Benim emanet usulü ile yapalım teklifim hem Diyanet İşleri, hem de Mütevelli heyeti başkan yardımcısı olan Sayın Halit Güler Hocamızın da desteği ile kabul edildi. Mütevelli heyetin aldığı kararla iki ayrı "emanet komisyonu" kuruldu. Bunlar; birincisi, Kazakistan için Almatı elçiliğimizde din hizmetleri müşaviri olarak görevli bulunan Abdullah Özbey başkan olmak üzere iki mühendisten ve ikincisi, Kırgızistan için Bişkek Büyükelçiliğimizde görevli din hizmetleri müşaviri Orhan Balcı başkan olmak üzere yine aynı iki mühendisten müteşekkil üçer kişilik komisyonlardı.

Komisyonlardan birinin merkezi Almatı, diğerininki Bişkek'ti. Almatı-Bişkek arası ikiyüz elli kilometre olduğu için müşterek hareket etmekte bir sıkıntı yoktu.

Almatı'ya Yolculuk

Müteahhidin yarım bıraktığı cami inşaatlarını tamamlamak, başlanmamış olanlara biran evvel başlamak üzere, on bir usta, inşaat mühendisi Muzaffer Örtlek ve elektrik mühendisi ve ekip başkanı bendeniz olmak üzere on üç kişilik bir ekip, Ankara'dan karayoluyla İstanbul Atatürk Havaalanı'na hareket ettik.

Havaalanına geldiğimiz zaman olağanüstü bir karmaşa ile karşılaştık. C-Terminali denilen binanın içine girmek bile bir meseleydi. C-Terminali; hava alanının esas binasının dışında, merkez binanın ihtiyaca cevap verememesinden olsa gerek hangar şeklinde yapılan bir yapıydı. Ortalık ana baba günüydü. Biz on üç kişiydik. Özel eşyalarımız, takım, taklavat derken epeyce fazla yükümüz vardı. C-Terminali'nin önünde ise uçaklara yüklenecek çok miktarda balya, muhtelif ambalajlar ve eşyalar bulunuyordu. Terminalin içini dolduran bu eşyalar dışarıya kadar taşmıştı.

Sovyet coğrafyasının birçok şehrine buradan uçak kalkıyordu. Uçuş sırası gelenler için anonslar peş peşe hiç durmadan devam ediyordu. Sibirya'nın muhtelif şehirlerine, Rusya'ya, Beyaz Rusya'ya, Ukrayna'ya, Kazakistan'a, Kırgızistan'a, Özbekistan'a, Türkmenistan'a, Tacikistan'a, Azerbaycan'a, Gürcistan'a belki daha başka yerlere de buradan kalkan uçaklar, bu balyaların bir kısmını yüklenip

yüklenip gidiyorlardı. Gazeteler bu uçakların çok fazla yük aldığından dolayı kalkışta güçlük yaşadığını, uçakların bu yüzden büyük risk taşıdığını, her zaman bir kaza ile karşı karşıya kalınabileceğini yazıyordu.

Taşınan eşyalar arasında neler yoktu ki? Sovyet coğrafyasında yaşayan insanların her şeye karşı büyük bir açlık içinde olduğunu hemen hissediyordunuz. Götürülen eşyalar arasında akla hayale gelmeyen o kadar çok şey var ki, insan gördüklerine şaşırıyordu. Bavul ticareti denilen, yolcu beraberinde mal götürenlerin hemen hemen tamamına yakını kadınlardan müteşekkildi. Kadınlar gruplar hâlinde çalışıyor, birbirlerine yardımcı oluyorlardı.

Benim çok tuhafıma gitmişti. Bir kadın tahta çıtalarla ambalaj yaptırdığı bir mercedes arabanın ön camını taşımaya çalışıyor; tek başına kaldıramadığı için bir ucundan da bir arkadaşı kaldırarak ona yardımcı oluyordu. Ambalaj için kullanılan tahtaların ağırlığı da eklenince iki güçlü kadın bile bu yükü taşırken büyük zorluk yaşıyorlardı. Ekmek parası için bu kadınların çektikleri sıkıntıları görüp de etkilenmemek mümkün değildi. Eşyalarını çuvallar hâlinde teslim edenler çuval başına bir bedel ödüyor, ellerine aldıkları eşyaları için bedel ödenmediğinden herkes eline taşıyabileceği kadar eşya alıyordu. Ellerine aldıkları eşyalar da öyle az bir şey değildi. Sırf eline almak üzere ayırdığı eşyasını uçağa taşımak için bir kaç defa gidip gelen oluyordu. Elindeki eşyasıyla uçağın merdiveninden yukarı çıkmakta zorlanan bir hanıma da ben yardımcı oldum.

Esas, uçağı ağırlık bakımından riske sokan; bu ele alınan yükler olsa gerek. Çünkü bu tarzda yüklenen emtianın ölçüsü belli değildi. Bu tarzda yüklenen malzemeler kaç kilo gelirdi? Bunu bilen yoktu.

C-Terminaline Giriş

Önce C- Terminali önünde toplandık. Arabadan inen eşyaları saydık, benim elimdeki çantayla birlikte otuz üç parça eşyamız vardı. Ben önce içeriye girip kendime göre bir keşif yaptım. Yapılan anonslara göre içerdeki balyalar, paketler gidecek uçaklara göre devamlı hareket hâlindeydi. Tıklım tıklım eşyalarla dolu mekânlarda zaman zaman boş alanlar meydana geliyordu. Üç işçiyi eşyaların başında

bıraktım. Geriye kalanlar ellerine birer, ikişer parça eşya aldılar, hep beraber C-Terminali hangarına girdik. Eşyaların bir kısmını bagaja vereceğimiz için en uygun yere konmamız gerekiyordu. Eşyalarımızı, kalkmak üzere olan bir uçağın yolcularının boşalttığı bir alana toplayarak tekrar sayım yaptık. Biraz sonra önümüzde boşalan yere doğru yeni bir kaydırma ile bagajlarımızı teslim edeceğimiz yere biraz daha yaklaştık. Ben pasaportlarla ve uçak biletlerimizle yetkili şahsın yanına yaklaşarak bağıra çağıra durumumuzu anlattım. Yetkili şahıs da bağıra çağıra bana cevap vermeye çalışıyordu. Gürültüden yüksek sesle konuşmak yetmiyor, anlaşmak için bağırmak gerekiyordu. Yetkili şahıs bizim gidiş-dönüş bileti olan işçilerimizin bir sonraki uçakla gidebileceklerini söylemez mi? İşçilerimizin bir kısmı ilk defa yurt dışına çıkıyordu ve biletlerini Ankara'dan almıştık. İşçilerimizin bir kısmı ise iki yıllık işçi olduğu için biletleri Kazakistan'dan alınmış, geçen sezon sonu Türkiye'ye dönerken geliş haklarını kullanmışlar ve bugün de dönüş biletlerini kullanmak istiyorlardı.

Ama şimdi problem çıkmıştı. İşçilerin bir kısmının burada kalması bahis konusuydu. Bunun tatbiki mümkün değildi. Mutlaka hep beraber gitmemiz gerekiyordu. Biz her şeyimizi hâlledip öyle yola çıkmıştık. Şimdi sürpriz bir durumla karşı karşıyaydık. Kalması bahis konusu olan işçilerimiz şehre gidecek, hergün uçak olmadığı için iki gece kalacak sonra tekrar havaalanına gelecekti. Bunları yetkiliye bağıra çağıra anlatmaya çalışıyordum. Ben Ankara'dan yola çıkmadan, Ankara'da hava yetkilileriyle enine boyuna konuştum, bana bir problem olmadığı söylenmişti. Şimdi yer yok diyorsunuz diye ısrarla bastırınca, muhatabım, onbeş yirmi metre ileride etrafında toplanmış bir takım adamlara bir şeyler anlatmaya çalışan genç bir hanımı göstererek esas yetkili olan odur, onunla görüşün, benim yapabileceğim bir şey yok dedi.

Mecburen o tarafa yöneldim. Eşyaların arasından, onbeş yirmi metrelik mesafeyi birkaç dakikada ancak geçebildim. Peşimden heyecanla beni takip eden Muzaffer, uzaktan yakından sesi duyulsa da duyulmasa da devamlı işçilere, eşyalara iyi sahip olun diye talimat veriyordu.